ISSN 2518-1467 (Online),
ISSN 1991-3494 (Print)

«ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
ҰЛТТЫҚ ҒЫЛЫМ

«ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
ҰЛТТЫҚ ҒЫЛЫМ АКАДЕМИЯСЫ» РҚБ

Х А Б А Р Ш Ы С Ы

ВЕСТНИК

РОО «НАЦИОНАЛЬНОЙ
АКАДЕМИИ НАУК
РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН»

THE BULLETIN

OF THE ACADEMY OF SCIENCES
OF THE REPUBLIC OF
KAZAKHSTAN

PUBLISHED SINCE 1944

3 (415)

MAY – JUNE 2025

ALMATY, NAS RK

EDITOR-IN-CHIEF:
ABYLKASSIMOVA Alma Yesimbekovna, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Academician of NAS RK, Director of the Center for the Development of Pedagogical Education, Head of the Department of Methods of Teaching Mathematics, Physics and Computer Science at Abai KazNPU (Almaty, Kazakhstan), https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57191275199, https://www.webofscience.com/wos/author/record/2076124.
DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:
SEMBIEVA Lyazzat Myktybekovna, Doctor of Economics, Professor of the Eurasian National University (Astana, Kazakhstan), https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57194226348, https://www.webofscience.com/wos/author/record/38875302.
EDITORIAL BOARD:
RICHELLE Marynowski, PhD in Education, Professor, Faculty of Education, University of Lethbridge, (Alberta, Canada), https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57070452800, https://www.webofscience.com/wos/author/record/16130920.
SHISHOV Sergey Evgenievich, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Department of Pedagogy and Psychology of Professional Education, Moscow State University of Technology and Management named after K. Razumovsky (Moscow, Russia), https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57191518233, https://www.webofscience.com/wos/author/record/2443966.
ABILDINA Saltanat Kuatovna, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Department of Pedagogy, Karaganda University named after E.A. Buketov (Karaganda, Kazakhstan), https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=56128026400,https://www.webofscience.com/wos/author/record/4131549.
RYZHAKOV Mikhail Viktorovich, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Academician of the Russian Academy of Education, Editor-in-Chief of the journal "Standards and Monitoring in Education" (Moscow, Russia), https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=6602245542, https://www.webofscience.com/wos/author/record/13675462.
BULATBAEVA Kulzhanat Nurymzhanovna, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Chief Researcher of the National Academy of Education named after Y. Altynsarin (Astana, Kazakhstan), https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57202195074,https://www.webofscience.com/wos/author/record/40173122.
PETR Hájek, PhD, Unicorn University, Associate Professor, Department of Finance, (Czech Republic), https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=35726855800,https://www.webofscience.com/wos/author/record/672404.
JUMAN Jappar, Doctor of Economics, Professor, Honorary Academician of NAS RK, Honored Worker of Kazakhstan, Director of the Center for International Applied Research Al-Farabi Kazakh National University (Almaty,Kazakhstan) https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=59238481900; https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=56658765400,https://www.webofscience.com/wos/author/record/60977874.
LUKYANENKO Irina Grigorievna, Doctor of Economics, Professor, Head of Department of the National University of Kyiv-Mohyla Academy (Kyiv, Ukraine), https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57189348551, https://www.webofscience.com/wos/author/record/939510.
YESIMZHANOVA Saira Rafihevna, Doctor of Economics, Professor of the University of International Business (Almaty, Kazakhstan), https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=56499485500, https://www.webofscience.com/wos/author/record/45951098.

Bulletin of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan.
ISSN 2518-1467 (Online),
ISSN 1991-3494 (Print).
Owner: RPA «National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan» (Almaty).
The certificate of registration of a periodical printed publication in the Committee of information of the Ministry of Information and Communications of the Republic of Kazakhstan **No. 16895-Ж,** issued on 12.02.2018.
Thematic focus: *«publication of the results of new achievements inthe field of fundamental sciences»*
Periodicity: 6 times a year.
http://www.bulletin-science.kz/index.php/en/

© National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan, 2025

БАС РЕДАКТОР:

ӘБІЛҚАСЫМОВА Алма Есімбекқызы, педагогика ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі, Педагогикалық білім беруді дамыту орталығының директоры, Абай атындағы ҚазҰПУ математика, физика және информатиканы оқыту әдістемесі кафедрасының меңгерушісі (Алматы, Қазақстан), https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57191275199, https://www.webofscience.com/wos/author/record/2076124.

БАС РЕДАКТОРДЫҢ ОРЫНБАСАРЫ:

СЕМБИЕВА Ләззат Мықтыбекқызы, экономика ғылымдарының докторы, Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің профессоры (Астана, Қазақстан), https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57194226348, https://www.webofscience.com/wos/author/record/38875302.

РЕДАКЦИЯ АЛҚАСЫ:

РИШЕЛЬ Мариновски, білім беру саласындағы PhD, Летбридж университеті педагогика факультетінің профессоры, (Альберта, Канада), https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57070452800, https://www.webofscience.com/wos/author/record/16130920.

ШИШОВ Сергей Евгеньевич, педагогика ғылымдарының докторы, профессор, К.Разумовский атындағы Мәскеу мемлекеттік технологиялар және басқару университетінің кәсіби білім беру педагогикасы және психологиясы кафедрасының меңгерушісі (Мәскеу, Ресей), https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57191518233,https://www.webofscience.com/wos/author/record/2443966.

ӘБІЛДИНА Салтанат Қуатқызы, педагогика ғылымдарының докторы, профессор, Е.А.Бөкетов атындағы Қарағанды университетінің педагогика кафедрасының меңгерушісі (Қарағанды, Қазақстан), https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=56128026400, https://www.webofscience.com/wos/author/record/4131549.

РЫЖАКОВ Михаил Викторович, педагогика ғылымдарының докторы, профессор, Ресей білім академиясының академигі, «Білім берудегі стандарттар мен мониторинг» журналының бас редакторы (Мәскеу, Ресей), https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=6602245542, https://www.webofscience.com/wos/author/record/13675462.

БОЛАТБАЕВА Күлжанат Нұрымжанқызы, педагогика ғылымдарының докторы, профессор, Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясының бас ғылыми қызметкері (Астана, Қазақстан), https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57202195074, https://www.webofscience.com/wos/author/record/40173122.

ПЕТР Хайек, PhD, Юникорн университеті, Қаржы департаментінің қауымдастырылған профессоры (Чех Республикасы), https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=35726855800, https://www.webofscience.com/wos/author/record/672404.

ЖҰМАН Жаппар, экономика ғылымдарының докторы, профессор, Қазақстанның Еңбек сіңірген қайраткері, ҚР ҰҒА құрметті академигі, әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің Халықаралық қолданбалы зерттеулер орталығының директоры (Алматы, Қазақстан). https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=59238481900; https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=56658765400, https://www.webofscience.com/wos/author/record/60977874.

ЛУКЬЯНЕНКО Ирина Григорьевна, экономика ғылымдарының докторы, профессор, «Киево-Могилянская академия» ұлттық университеті кафедрасының меңгерушісі (Киев, Украина), https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57189348551, https://www.webofscience.com/wos/author/record/939510.

ЕСІМЖАНОВА Сайра Рафихқызы, экономика ғылымдарының докторы, Халықаралық бизнес университетінің профессоры (Алматы, Қазақстан), https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=56499485500, https://www.webofscience.com/wos/author/record/45951098.

«Қазақстан Республикасы Ұлттық ғылым академиясы РҚБ-нің Хабаршысы».
ISSN 2518-1467 (Online),
ISSN 1991-3494 (Print).
Меншіктенуші: «Қазақстан Республикасының Ұлттық ғылым академиясы» РҚБ (Алматы қ.).
Қазақстан Республикасының Ақпарат және коммуникациялар министрлігінің Ақпарат комитетінде 12.02.2018 ж. берілген **№ 16895-Ж** мерзімдік басылым тіркеуіне қойылу туралы куәлік.
Тақырыптық бағыты: *«іргелі ғылым салалары бойынша жаңа жетістіктердің нәтижелерін жариялау»*
Мерзімділігі: жылына 6 рет.
http://www.bulletin-science.kz/index.php/en/

© «Қазақстан Республикасының Ұлттық ғылым академиясы» РҚБ, 2025

ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР:
АБЫЛКАСЫМОВА Алма Есимбековна, доктор педагогических наук, профессор, академик НАН РК, директор Центра развития педагогического образования, заведующая кафедрой методики преподавания математики, физики и информатики КазНПУ им. Абая (Алматы, Казахстан), https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57191275199, https://www.webofscience.com/wos/author/record/2076124.
ЗАМЕСТИТЕЛЬ ГЛАВНОГО РЕДАКТОРА:
СЕМБИЕВА Ляззат Мыктыбековна, доктор экономических наук, профессор Евразийского национального университета им. Л.Н. Гумилева (Астана, Казахстан), https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57194226348, https://www.webofscience.com/wos/author/record/38875302.
РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ:
РИШЕЛЬ Мариновски, PhD в области образования, профессор факультета педагогики Летбриджского университета, (Альберта, Канада), https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57070452800, https://www.webofscience.com/wos/author/record/16130920.
ШИШОВ Сергей Евгеньевич, доктор педагогических наук, профессор, заведующий кафедрой педагогики и психологии профессионального образования Московского государственного университета технологий и управления имени К. Разумовского (Москва, Россия), https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57191518233, https://www.webofscience.com/wos/author/record/2443966.
АБИЛЬДИНА Салтанат Куатовна, доктор педагогических наук, профессор, заведующая кафедрой педагогики Карагандинского университета имени Е.А. Букетова (Караганда, Казахстан), https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=56128026400, https://www.webofscience.com/wos/author/record/4131549.
РЫЖАКОВ Михаил Викторович, доктор педагогических наук, профессор, академик Российской академии образования, главный редактор журнала «Стандарты и мониторинг в образовании» (Москва, Россия), https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=6602245542, https://www.webofscience.com/wos/author/record/13675462.
БУЛАТБАЕВА Кулжанат Нурымжановна, доктор педагогических наук, профессор, главный научный сотрудник Национальной академии образования имени Ы. Алтынсарина (Астана, Казахстан), https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57202195074, https://www.webofscience.com/wos/author/record/40173122.
ПЕТР Хайек, PhD, университет Юникорн, ассоциированный профессор Департамента финансов, (Чешская Республика), https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=35726855800, https://www.webofscience.com/wos/author/record/672404.
ЖУМАН Жаппар, доктор экономических наук, профессор, заслуженный деятель Казахстана, почетный академик НАН РК, директор Центра Международных прикладных исследований Казахского национального университета им. аль-Фараби (Алматы, Казахстан) https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=59238481900; https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=56658765400, https://www.webofscience.com/wos/author/record/60977874.
ЛУКЬЯНЕНКО Ирина Григорьевна, доктор экономических наук, профессор, заведующая кафедрой Национального университета «Киево-Могилянская академия» (Киев, Украина), https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57189348551,https://www.webofscience.com/wos/author/record/939510.
ЕСИМЖАНОВА Сайра Рафихевна, доктор экономических наук, профессор Университета международного бизнеса (Алматы, Казахстан), https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=56499485500, https://www.webofscience.com/wos/author/record/45951098.

«Вестник РОО «Национальной академии наук Республики Казахстан».
ISSN 2518-1467 (Online),
ISSN 1991-3494 (Print).
Собственник: РОО «Национальная академия наук Республики Казахстан» (г. Алматы).
Свидетельство о постановке на учет периодического печатного издания в Комитете информации Министерства информации и коммуникаций и Республики Казахстан **№ 16895-Ж,** выданное 12.02.2018 г.
Тематическая направленность: *«публикация результатов новых достижений вобласти фундаментальных наук».*
Периодичность: 6 раз в год.
http://www.bulletin-science.kz/index.php/en/

© РОО «Национальная академия наук Республики Казахстан», 2025

CONTENTS

PEDAGOGY

A. Abdrassilov, Y. Kuandyk
PHOTOGRAMMETRY TECHNOLOGIES IN DEVELOPING STUDENTS SPATIAL THINKING IN ART SCULPTURE EDUCATION................................17

E. Abdrashova, Z. Kobeyeva, Zh.Kemelbekova
ARTIFICIAL INTELLIGENCE: INFLUENCE ON THE PROFESSIONAL AND METHODOLOGICAL COMPETENCE OF FUTURE COMPUTER SCIENCE TEACHERS..33

A.M. Abdykhalykova, B.H. Kussanova, A. Daurenkyzy
MEDIA LITERACY THROUGH CRITICAL READING IN ENGLISH LANGUAGE TEACHING...48

A. Abylkassymova, N. Zhumabay, A. Umiralkhanov, L. Zhumalieva
DIGITAL TECHNOLOGIES AS THE BASIS FOR EFFECTIVE EDUCATION IN THE "SCHOOL – PEDAGOGICAL UNIVERSITY" COMPLEX...................63

K.N. Arinova
FORMATION OF DIGITAL COMPETENCIES OF FUTURE SPECIAL EDUCATORS IN THE CONTEXT OF DIGCOMPEDU.......................................86

A.A. Isaeva, S.V. Ananyeva, L.N. Demchenko
RESEARCH COMPETENCE WHEN WORKING WITH THE TEXT OF THE STORY OF K. PAUSTOVSKY «KARABUGAZ»...104

G.Z. Iskakova, E. Teleuova
KAZAKH SOCIETY THROUGH THE PRISM OF THE WORKS OF MÄSHHÜR ZHÜSIP KÖPEEV...118

A.E. Karymsakova, G.M. Abildinova, Zh.S. Kazhiakparova
THE IMPACT OF USING THE «NIMBLE FINGERS» ELECTRONIC APPLICATION ON THE DEVELOPMENT OF GRAPHOMOTOR SKILLS IN PRESCHOOLERS..133

Sh.U. Laiskhanov, Zh. Nurmagambetuly, B. Gönençgil
THE CURRENT STATE AND POSSIBILITIES OF USING SPACE IMAGERY IN SCHOOL GEOGRAPHY...146

S. Myrzaliyeva, S. Mizanbekov, E. Lomova
SUBJECT - LANGUAGE INTEGRATION AS A TOOL FOR THE FORMATION OF PLURILINGUAL COMPETENCE OF STUDENTS.............162

CC BY NC

N.B. Nabi, R.S. Rakhmetova
THE ROLE OF ARTICULATION IN DEVELOPING STUDENTS
SPEECH CULTURE..179

A. Nuradinova
DEVELOPING GLOBAL COMPETENCIES IN THE MULTILINGUAL
ENVIRONMENT OF KAZAKHSTAN’S HIGHER EDUCATION.....................202

G. Ozharova, Sh. Akbayeva
COMPARATIVE ANALYSIS OF THE INTEGRATION OF SPECIALIZED
DESIGN DISCIPLINES INTO ART AND PEDAGOGICAL EDUCATION
IN FINLAND AND KAZAKHSTAN..221

B.D. Orazov, Zh. Sydykova, E.Tasbolat
METHODOLOGICAL FEATURES OF THE ORGANIZATION OF
LABORATORY WORK ON VIRTUAL PROGRAMS FOR FUTURE
PHYSICS TEACHERS...237

T.M. Sadykov, G.T. Kokibasova, Z.O. Unerbaeva
THE FEATURES OF THE APPLICATION OF THE CASE STUDY
METHODINCHEMISTRYANDBIOLOGYLESSONS..................................253

L.E. Sapartayeva
PEDAGOGICAL POSSIBILITIES OF USING THE WORKS
OF KAZAKH POETS AND ZHYRAU..269

К. Temirkhanova, B. Baimukhanbetov, G. Myshbayeva
DEVELOPMENT OF SCIENTIFIC AND COMMUNICATION SKILLS
OF TEACHERS OF FUTURE PRESCHOOL ORGANIZATIONS.....................281

U. Tuyakova, A. Orynbekova, L. Alekeshova
FORMATION OF EMOTIONAL AND SOCIAL INTELLIGENCE OF FUTURE
TEACHERS IN THE EDUCATIONAL PROCESS OF UNIVERSITIES............300

G.Sh. Shaikhislamova, K.A. Avsydykova, O. Zengin
THE READINESS OF FUTURE SOCIAL WORKERS TO FORMATION
PROFESSIONAL COMPETENCIES AT THE UNIVERSITY...........................315

G. Shubayeva, T. Bersugirova, R. Baimukhamet
FEATURES OF HEALTHCARE COMPETENCIES OF CHILDREN
WITHSPECIALEDUCATIONALNEEDS..335

ECONOMICS

A.M. Abdullaev, M.B. Kadyrova, A.A. Kuralbaev
THE IMPACT OF MODERNIZATION OF LOCAL GOVERNMENT ON THE SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT OF REGIONS......................................349

S. Aldeshova, A. Kazhmukhametova, K. Utepkaliyeva
ORGANIZATION OF AUDIT OF RAILWAY FREIGHT BUSINESS PROCESSES IN THE CONTEXT OF DIGITAL TRANSFORMATION............371

A. Akhmetov, L. Omarbakiyev, E. Aynabekov
EFFECTIVE RISK MANAGEMENT MODEL FOR SMALL BUSINESS LENDING IN KAZAKHSTAN: INTERNATIONAL PRACTICES....................391

N.S. Dosmaganbetov, A.A. Alshanskaya, E.K. Zhakupov
VISION OF THE DEVELOPMENT OF TERRITORIAL CLUSTERS IN THE REGIONS OF KAZAKHSTAN: DOMESTIC AND FOREIGN EXPERIENCE..408

Zh. Yerzhanova, A. Dossanova, A. Tapalova
PROVIDING THE AGRICULTURAL MARKET WITH YOUNG SPECIALISTS: PROBLEMS AND SOLUTIONS..426

R.A. Yesbergen, N.M. Sherimova, A. Azimkhan
THE PROBLEM OF POVERTY IN KAZAKHSTAN AND MEASURES TO REDUCE IT..439

A. Yesmurzayeva, A. Kozhakhmetova, A. Anarkhan
RENEWABLE ENERGY SOURCES IN THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN: CASE STUDY ANALYSIS AND DEVELOPMENT PROSPECTS....................453

Y.B. Zhangazinov, N.E. Yermek, L.I. Kusainova
IMPROVEMENT OF THE HEALTHCARE HUMAN RESOURCE MANAGEMENT SYSTEM IN THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN: PROBLEMS, PROSPECTS, AND SOLUTIONS...472

G.M. Zhiyenbayeva, A.M. Berzhanova, F.K. Mukhambetkalieva
DIGITAL TRANSFORMATION OF ENTERPRISES AND ITS IMPACT ON THE DEMAND FOR NEW PROFESSIONS IN THE WEST KAZAKHSTAN REGION...489

J. Juman, A.V. Khamzayeva, Zhai Xuan
COOPERATION BETWEEN CHINA, RUSSIA AND CENTRAL ASIAN COUNTRIES IN THE NATURAL GAS SECTOR..509

B.M. Zhurynov, A.F. Tsekhovoy
ANALYSIS OF MODELS AND METHODS OF PROJECT MANAGEMENT IN LARGE ORGANIZATIONS OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN..525

M.A. Kanabekova, L. A. Medukhanova., S.N. Abieva
WAYS TO INCREASE THE INVESTMENT ATTRACTIVENESS OF KAZAKHSTAN'S ECONOMY..537

M. Konyrbekov, A.B. Bekmukhametova, K.S. Daurenbekova
ANALYSIS OF THE DEVELOPMENT OF INNOVATIVE FINANCIAL TECHNOLOGIES IN THE CONTEXT OF FINANCIAL MARKET DIGITALIZATION..553

G.Y. Maulenkulova, A.M. Appazova, A.A. Mutaliyeva
IMPROVING TAXATION OF PRIVATE INVESTORS IN THE STOCK MARKET OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN..568

A.O. Syzdykova
COMPARISON OF METHODS USED TO DETERMINE THE BRAND VALUE OF AN ENTERPRISE..589

Hongge Jia, G.J. Tayauova, N. Ketenci
OPPORTUNITIES FOR THE DEVELOPMENT OF ENTREPRENEURIAL STRUCTURES IN THE AGRO-INDUSTRIAL SECTOR OF KAZAKHSTAN..602

МАЗМҰНЫ

ПЕДАГОГИКА

А.И. Абдрасилов, Е. Қуандық
КӨРКЕМ МҮСІНДІК БІЛІМ БЕРУДЕ СТУДЕНТТЕРДІҢ КЕҢІСТІКТІК ОЙЛАУЫН ДАМЫТУДАҒЫ ФОТОГРАММЕТРИЯ ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫ........17

Э.Т. Абдрашова, З.С. Кобеева, Ж.С. Кемельбекова
ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТ: БОЛАШАҚ ИНФОРМАТИКА МҰҒАЛІМДЕРІНІҢ КӘСІБИ-ӘДІСТЕМЕЛІК ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІНЕ ӘСЕРІ........33

А.М. Абдыхалыкова, Б.Х. Құсанова, А. Дәуренқызы
АҒЫЛШЫН ТІЛІН СЫНИ ОҚУ АРҚЫЛЫ ОҚЫТУДАҒЫ МЕДИА САУАТТЫЛЫҚ........48

А.Е. Әбілқасымова, Н. Жұмабай, А.Н. Умиралханов, Л.Д. Жумалиева
ЦИФРЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАР «МЕКТЕП – ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ЖОҒАРЫ ОҚУ ОРНЫ» КЕШЕНІНДЕ ТИІМДІ БІЛІМ БЕРУДІҢ НЕГІЗІ РЕТІНДЕ........63

К.Н. Аринова
DIGCOMPEDU КОНТЕКСТІНДЕ БОЛАШАҚ АРНАЙЫ ПЕДАГОГТАРДЫҢ ЦИФРЛЫҚ ҚҰЗЫРЕТТІЛІКТЕРІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ........86

А.А. Исаева, С.В. Ананьева, Л.Н. Демченко
К. ПАУСТОВСКИЙДІҢ «ҚАРАБҰҒАЗ» ПОВЕСІНІҢ МӘТІНІМЕН ЖҰМЫС ІСТЕУ КЕЗІНДЕГІ ЗЕРТТЕУ ҚҰЗЫРЕТІ........104

Ғ.З. Искакова, Э.Т. Телеуова
ҚАЗАҚ ҚОҒАМЫ МӘШҺҮР ЖҮСІП КӨПЕЕВ ШЫҒАРМАЛАРЫ ПРИЗМАСЫ АРҚЫЛЫ........118

А.Е. Карымсакова, Г.М. Абильдинова, Ж.С. Кажиакпарова
«ЕПТІ САУСАҚТАР» ЭЛЕКТРОНДЫ ҚОСЫМШАСЫН ҚОЛДАНУДЫҢ МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫҢ ГРАФОМОТОРЛЫҚ ДАҒДЫЛАРЫН ДАМЫТУҒА ӘСЕРІ........133

Ш.У. Лайсханов, Ж. Нұрмағамбетұлы, B. Gönençgil
МЕКТЕП ГЕОГРАФИЯСЫНДА ҒАРЫШТЫҚ ТҮСІРІЛІМДЕРДІ ПАЙДАЛАНУДЫҢ ҚАЗІРГІ ЖАҒДАЙЫ МЕН МҮМКІНДІКТЕРІ........146

С. Мырзалиева, С. Мизанбеков, Е. Ломова.
ПӘНДІК-ТІЛДІК ИНТЕГРАЦИЯ СТУДЕНТТЕРДІҢ КӨПТІЛДІЛІК ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ ҚҰРАЛЫ РЕТІНДЕ........162

Н.Б. Нәби, Р.С. Рахметова
ОҚУШЫЛАРДЫҢ СӨЙЛЕУ МӘДЕНИЕТІН ДАМЫТУДА АРТИКУЛЯЦИЯНЫҢ АЛАТЫН РӨЛІ...179

А. Нұрадинова
ҚАЗАҚСТАННЫҢ ЖОҒАРЫ БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІНДЕГІ КӨПТІЛДІ ОРТАДА ЖАҺАНДЫҚ ҚҰЗЫРЕТТЕРДІ ДАМЫТУ.......................................202

Г.М. Ожарова, Ш.А. Ақбаева
ФИНЛЯНДИЯ МЕН ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ КӨРКЕМ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ БІЛІМ ЖҮЙЕСІНІҢ ДИЗАЙН САЛАСЫНДАҒЫ АРНАЙЫ ПӘНДЕРДІ ИНТЕГРАЦИЯЛАУДЫҢ САЛЫСТЫРМАЛЫ ТАЛДАУЫ.............................221

Б.Д. Оразов, Ж.К. Сыдыкова, Е.Б. Тасболат
ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ЖОҒАРЫ ОҚУ ОРЫНДАРЫНДА МОЛЕКУЛАЛЫҚ ФИЗИКАДАН ВИРТУАЛДЫ ЗЕРТХАНАЛЫҚ ЖҰМЫСТАРДЫ ҰЙЫМДАСТЫРУ ЖӘНЕ ӨТКІЗУ ӘДІСТЕМЕСІ..237

Т.М. Садыков, Г.Т. Кокибасова, З.О. Унербаева
ХИМИЯ ЖӘНЕ БИОЛОГИЯ САБАҚТАРЫНДА CASE-STUDY ӘДІСІН ҚОЛДАНУЕРЕКШЕЛІКТЕРІ...253

Л. Сапартаева
ҚАЗАҚ АҚЫН-ЖЫРАУЛАРЫНЫҢ ШЫҒАРМАЛАРЫН ПАЙДАЛАНУДЫҢ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ МҮМКІНДІКТЕРІ.......................269

К.Ш. Темирханова, Б. Баймуханбетов, Г.М. Мышбаева
БОЛАШАҚ МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ ҰЙЫМ ПЕДАГОГТЕРІНІҢ ҒЫЛЫМИ КОММУНИКАЦИЯЛЫҚ ДАҒДЫЛАРЫН ДАМЫТУ....................................281

У.Ж. Туякова, А.С. Орынбекова, Л.Б. Алекешова
ЖОҒАРЫ ОҚУ ОРЫНДАРЫНЫҢ БІЛІМ БЕРУ ПРОЦЕСІНДЕ БОЛАШАҚ ПЕДАГОГТЕРДІҢ ЭМОЦИОНАЛДЫҚ ЖӘНЕ ӘЛЕУМЕТТІК ИНТЕЛЛЕКТІСІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ..300

Г.Ш. Шайхисламова, К.А. Авсыдыкова, О. Зенгин
ЖОҒАРЫ ОҚУ ОРНЫНДА БОЛАШАҚ ӘЛЕУМЕТТІК ҚЫЗМЕТКЕРЛЕРДІҢ КӘСІБИ ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІН ҚАЛЫПТАСТЫРУҒА ДАЙЫНДЫҒЫ...315

Ғ. Шубаева, Т. Берсүгірова, Р. Баймухамет
ЕРЕКШЕ БІЛІМ БЕРУ ҚАЖЕТТІЛІГІ БАР БАЛАЛАРДЫҢ ДЕНСАУЛЫҚ САҚТАУ ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІНІҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ335

ЭКОНОМИКА

А.М. Абдуллаев, М.Б. Қадырова, А.А. Құралбаев
ЖЕРГІЛІКТІ БАСҚАРУДЫ ЖАҢҒЫРТУДЫҢ ӨҢІРЛЕРДІҢ ӘЛЕУМЕТТІК-ЭКОНОМИКАЛЫҚ ДАМУЫНА ӘСЕРІ..............................549

С. Альдешова, А. Кажмухаметова, К. Утепкалиева
ЦИФРЛЫҚ ТРАНСФОРМАЦИЯ ЖАҒДАЙЫНДА ТЕМІРЖОЛ ЖҮК ТАСЫМАЛЫ БИЗНЕС-ПРОЦЕСТЕРІНІҢ АУДИТІН ҰЙЫМДАСТЫРУ....371

А. Ахметов, Л. Омарбакиев, Е. Айнабеков
ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ ШАҒЫН БИЗНЕСКЕ НЕСИЕ БЕРУ ҮШІН ТӘУЕКЕЛДЕРДІ БАСҚАРУДЫҢ ТИІМДІ МОДЕЛІ: ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ТӘЖІРИБЕ...391

Н.С. Досмаганбетов, А.А. Альшанская, Е.К. Жакупов
ҚАЗАҚСТАН ӨҢІРЛЕРІНДЕ АУМАҚТЫҚ КЛАСТЕРЛЕРДІ ДАМЫТУ ПАЙЫМЫ: ОТАНДЫҚ ЖӘНЕ ШЕТЕЛДІК ТӘЖІРИБЕ..............................408

Ж. Ержанова, А. Досанова, А. Тапалова
АГРАРЛЫҚ НАРЫҚТЫ ЖАС МАМАНДАРМЕН ҚАМТАМАСЫЗ ЕТУ: МӘСЕЛЕЛЕРІ МЕН ШЕШІМДЕРІ...426

Р.Ә. Есберген, Н.М. Шеримова, А. Азимхан
ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ КЕДЕЙЛІК МӘСЕЛЕСІ ЖӘНЕ ОНЫ ТӨМЕНДЕТУ ШАРАЛАРЫ...439

А. Есмурзаева, А. Кожахметова, А. Анархан
ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНДАҒЫ ЖАҢАРТЫЛАТЫН ЭНЕРГИЯ КӨЗДЕРІ: КЕЙС-ТАЛДАУ ЖӘНЕ ДАМУ ПЕРСПЕКТИВАЛАРЫ..............453

Е.Б. Жангазинов, Н.Е. Ермек, Л.И. Кусаинова
ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНДАҒЫ ДЕНСАУЛЫҚ САҚТАУ ЖҮЙЕСІНІҢ КАДРЛЫҚ РЕСУРСТАРЫН БАСҚАРУДЫ ЖЕТІЛДІРУ: МӘСЕЛЕЛЕР, ПЕРСПЕКТИВАЛАР ЖӘНЕ ШЕШУ ЖОЛДАРЫ................472

Г.М. Жиенбаева, А.М. Бержанова, Ф.К. Мухамбеткалиева
БАТЫС ҚАЗАҚСТАН ӨҢІРІНДЕГІ КӘСІПОРЫНДАРДЫҢ ЦИФРЛЫҚ ТРАНСФОРМАЦИЯСЫ ЖӘНЕ ЖАҢА МАМАНДЫҚТАРҒА ДЕГЕН СҰРАНЫСҚА ӘСЕРІ...489

Ж. Жұман, Ә.У. Хамзаева, Чжай Сюань
ҚЫТАЙ, РЕСЕЙ ЖӘНЕ ОРТАЛЫҚ АЗИЯ ЕЛДЕРІ АРАСЫНДАҒЫ ТАБИҒИ ГАЗ СЕКТОРЫНДАҒЫ ЫНТЫМАҚТАСТЫҚ...........................509

Б.М. Жұрынов, А.Ф. Цеховой
ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ ІРІ ҰЙЫМДАРЫНДАҒЫ ЖОБАЛАРДЫ БАСҚАРУДЫҢ ҮЛГІЛЕРІ МЕН ӘДІСТЕРІН ТАЛДАУ..525

М.А. Қанабекова, Л.А. Медуханова, С.Н. Абиева
ҚАЗАҚСТАН ЭКОНОМИКАСЫНЫҢ ИНВЕСТИЦИЯЛЫҚ ТАРТЫМДЫЛЫҒЫН АРТТЫРУ ЖОЛДАРЫ..525

М.Ж. Қонырбеков, А.Б. Бекмухаметова, Қ.С. Дауренбекова
ҚАРЖЫ НАРЫҒЫНЫҢ ЦИФРЛАНДЫРЫЛУЫ ЖАҒДАЙЫНДА ИННОВАЦИЯЛЫҚ ҚАРЖЫЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫҢ ДАМУЫН ТАЛДАУ...541

Г.Е. Мауленкулова, А.М. Аппазова, А.А. Муталиева
ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ ҚОР НАРЫҒЫНДА ЖЕКЕ ИНВЕСТОРЛАРҒА САЛЫҚ САЛУДЫ ЖЕТІЛДІРУ.......................................556

А.О. Сыздықова
КӘСІПОРЫННЫҢ БРЕНД ҚҰНЫН БАҒАЛАУДА ҚОЛДАНЫЛАТЫН ӘДІСТЕРДІ САЛЫСТЫРУ...577

Цзя Хунгэ, Г.Ж. Таяуова, Н. Кетенджи
ҚАЗАҚСТАННЫҢ АГРОӨНЕРКӘСІПТІК САЛАСЫНДАҒЫ КӘСІПКЕРЛІК ҚҰРЫЛЫМДАРДЫ ДАМЫТУ МҮМКІНДІКТЕРІ..............590

CC BY NC

СОДЕРЖАНИЕ

ПЕДАГОГИКА

А.И. Абдрасилов, Е. Куандык
ТЕХНОЛОГИИ ФОТОГРАММЕТРИИ В РАЗВИТИИ ПРОСТРАНСТВЕННОГО МЫШЛЕНИЯ СТУДЕНТОВ В ПРОЦЕССЕ ОБУЧЕНИЯ ХУДОЖЕСТВЕННОЙ СКУЛЬПТУРЕ...17

Э.Т. Абдрашова, З.С. Кобеева, Ж.С. Кемельбекова
ИСКУССТВЕННЫЙ ИНТЕЛЛЕКТ: ВЛИЯНИЕ НА ПРОФЕССИОНАЛЬНО-МЕТОДИЧЕСКУЮ КОМПЕТЕНТНОСТЬ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ ИНФОРМАТИКИ..33

А.М. Абдыхалыкова, Б.Х. Кусанова, А. Дауренкызы
МЕДИАГРАМОТНОСТЬ ЧЕРЕЗ КРИТИЧЕСКОЕ ЧТЕНИЕ В ПРЕПОДАВАНИИ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА...48

А.Е. Абылкасымова, Н. Жумабай, А.Н. Умиралханов, Л.Д. Жумалиева
ЦИФРОВЫЕ ТЕХНОЛОГИИ КАК ОСНОВА ЭФФЕКТИВНОГО ОБРАЗОВАНИЯ В КОМПЛЕКСЕ «ШКОЛА – ПЕДАГОГИЧЕС.....................63

К.Н. Аринова
ФОРМИРОВАНИЕ ЦИФРОВЫХ КОМПЕТЕНЦИЙ БУДУЩИХ СПЕЦИАЛЬНЫХ ПЕДАГОГОВ В КОНТЕКСТЕ DIGCOMPEDU..................86

А.А. Исаева, С.В. Ананьева, Л.Н. Демченко
ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКАЯ КОМПЕТЕНЦИЯ ПРИ РАБОТЕ С ТЕКСТОМ ПОВЕСТИ К. ПАУСТОВСКОГО «КАРАБУГАЗ»...104

Г.З. Искакова, Э.Т. Телеуова
КАЗАХСКОЕ ОБЩЕСТВО СКВОЗЬ ПРИЗМУ ПРОИЗВЕДЕНИЙ МАШХУР ЖУСУПА КОПЕЕВА...118

А.Е. Карымсакова, Г.М. Абильдинова, Ж.С. Кажиакпарова
ВЛИЯНИЕ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ЭЛЕКТРОННОГО ПРИЛОЖЕНИЯ «ЛОВКИЕ ПАЛЬЧИКИ» НА РАЗВИТИЕ ГРАФОМОТОРНЫХ НАВЫКОВ У ДОШКОЛЬНИКОВ...133

Ш.У. Лайсханов, Ж. Нурмагамбетулы, B. Gönençgil
СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ И ВОЗМОЖНОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ КОСМИЧЕСКИХ СНИМКОВ В ШКОЛЬНОЙ ГЕОГРАФИИ........................146

С. Мырзалиева, С. Мизанбеков, Е. Ломова
ПРЕДМЕТНО-ЯЗЫКОВАЯ ИНТЕГРАЦИЯ КАК ИНСТРУМЕНТ ФОРМИРОВАНИЯ ПЛЮРИЛИНГВАЛЬНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ ОБУЧАЮЩИХСЯ...162

Н.Б. Наби, Р.С. Рахметова
РОЛЬ АРТИКУЛЯЦИИ В РАЗВИТИИ РЕЧЕВОЙ КУЛЬТУРЫ УЧАЩИХСЯ...179

А. Нурадинова
РАЗВИТИЕ ГЛОБАЛЬНЫХ КОМПЕТЕНЦИЙ В ПОЛИЯЗЫЧНОЙ СРЕДЕ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ КАЗАХСТАНА....................................202

Г.М. Ожарова, Ш.А. Акбаева
СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ ИНТЕГРАЦИИ СПЕЦИАЛЬНЫХ ДИСЦИПЛИН СФЕРЫ ДИЗАЙНА В ХУДОЖЕСТВЕННО-ПЕДАГОГИЧЕСКОЕ ОБРАЗОВАНИЕ ФИНЛЯНДИИ И КАЗАХСТАНА...221

Б.Д. Оразов, Ж.К. Сыдыкова, Е.Б. Тасболат
МЕТОДИКА ОРГАНИЗАЦИИ И ПРОВЕДЕНИЯ ВИРТУАЛЬНЫХ ЛАБОРАТОРНЫХ РАБОТ ПО МОЛЕКУЛЯРНОЙ ФИЗИКЕ В ПЕДАГОГИЧЕСКИХ ВУЗАХ...237

Т.М. Садыков, Г.Т. Кокибасова, З.О. Унербаева
ОСОБЕННОСТИ ПРИМЕНЕНИЯ МЕТОДА CASE-STUDY НА УРОКАХ ХИМИИИБИОЛОГИИ...263

Л. Сапартаева
ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ВОЗМОЖНОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ПРОИЗВЕДЕНИЙ КАЗАХСКИХ ПОЭТОВ И ЖЫРАУ................................269

К.Ш. Темирханова, Б. Баймуханбетов, Г.М. Мышбаева
РАЗВИТИЕ НАУЧНЫХ КОММУНИКАТИВНЫХ НАВЫКОВ БУДУЩИХ ПЕДАГОГОВ ДОШКОЛЬНЫХ ОРГАНИЗАЦИЙ...281

У.Ж. Туякова, А.С. Орынбекова, Л.Б. Алекешова
ФОРМИРОВАНИЕ ЭМОЦИОНАЛЬНОГО И СОЦИАЛЬНОГО ИНТЕЛЛЕКТА БУДУЩИХ ПЕДАГОГОВ В ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ПРОЦЕССЕ ВУЗОВ...300

Г.Ш. Шайхисламова, К.А. Авсыдыкова, О. Зенгин
ГОТОВНОСТЬ К ФОРМИРОВАНИЮ ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ КОМПЕТЕНЦИЙ БУДУЩИХ СОЦИАЛЬНЫХ РАБОТНИКОВ В ВУЗЕ.....315

Г. Шубаева, Т. Берсугирова, Р. Баймухамет
ОСОБЕННОСТИ ЗДОРОВЬЕСБЕРЕГАЮЩИХ КОМПЕТЕНЦИЙ ДЕТЕЙ С ОСОБЫМИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫМИ ПОТРЕБНОСТЯМИ.......................335

ЭКОНОМИКА

А.М. Абдуллаев, М.Б. Кадырова, А.А. Куралбаев
ВЛИЯНИЕ МОДЕРНИЗАЦИИ МЕСТНОГО УПРАВЛЕНИЯ НА СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОЕ РАЗВИТИЕ РЕГИОНОВ………….…349

С. Альдешова, А. Кажмухаметова, К. Утепкалиева
ОРГАНИЗАЦИЯ АУДИТА БИЗНЕС-ПРОЦЕССОВ ЖЕЛЕЗНОДОРОЖНЫХ ГРУЗОВЫХ ПЕРЕВОЗОК В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВОЙ ТРАНСФОРМАЦИИ..371

А. Ахметов, Л. Омарбакиев, Е. Айнабеков
ЭФФЕКТИВНАЯ МОДЕЛЬ УПРАВЛЕНИЯ РИСКАМИ ПРИ КРЕДИТОВАНИИ МАЛОГО БИЗНЕСА В КАЗАХСТАНЕ: МЕЖДУНАРОДНАЯ ПРАКТИКА…………...…..391

Н.С. Досмаганбетов, А.А. Альшанская, Е.К. Жакупов
ВИДЕНИЕ РАЗВИТИЯ ТЕРРИТОРИАЛЬНЫХ КЛАСТЕРОВ В РЕГИОНАХ КАЗАХСТАНА: ОТЕЧЕСТВЕННЫЙ И ЗАРУБЕЖНЫЙ ОПЫТ………..…408

Ж. Ержанова, А. Досанова, А. Тапалова
ОБЕСПЕЧЕНИЕ АГРАРНОГО РЫНКА МОЛОДЫМИ СПЕЦИАЛИСТАМИ: ПРОБЛЕМЫ И РЕШЕНИЯ………………………......................................…426

Р. Есберген, Н.М. Шеримова, А. Азимхан
ПРОБЛЕМА БЕДНОСТИ В КАЗАХСТАНЕ И МЕРЫ ПО ЕЕ СНИЖЕНИЮ...439

А. Есмурзаева, А. Кожахметова, А. Анархан
ВОЗОБНОВЛЯЕМЫЕ ИСТОЧНИКИ ЭНЕРГИИ В РК: АНАЛИЗ КЕЙСОВ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ……………………………………………......453

Е.Б. Жангазинов, Н.Е. Ермек, Л.И. Кусаинова
СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ СИСТЕМЫ УПРАВЛЕНИЯ КАДРОВЫМИ РЕСУРСАМИ ЗДРАВООХРАНЕНИЯ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН: ПРОБЛЕМЫ, ПЕРСПЕКТИВЫ И ПУТИ РЕШЕНИЯ……………..................472

Г.М. Жиенбаева, А.М. Бержанова, Ф.К. Мухамбеткалиева
ЦИФРОВАЯ ТРАНСФОРМАЦИЯ ПРЕДПРИЯТИЙ И ЕЁ ВЛИЯНИЕ НА СПРОС НА НОВЫЕ ПРОФЕССИИ В ЗАПАДНО-КАЗАХСТАНСКОМ РЕГИОНЕ..489

Ж. Жуман, А.В. Хамзаева, Чжай Сюань
СОТРУДНИЧЕСТВО МЕЖДУ КИТАЕМ, РОССИЕЙ И СТРАНАМИ ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ В СЕКТОРЕ ПРИРОДНОГО ГАЗА…....………509

Б.М. Журынов, А.Ф. Цеховой
АНАЛИЗ МОДЕЛЕЙ И МЕТОДОВ ПРОЕКТНОГО УПРАВЛЕНИЯ
В КРУПНЫХ ОРГАНИЗАЦИЯХ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН..................252

М.А. Канабекова, Л.А. Медуханова, С.Н. Абиева
ПУТИ ПОВЫШЕНИЯ ИНВЕСТИЦИОННОЙ ПРИВЛЕКАТЕЛЬНОСТИ
ЭКОНОМИКИ КАЗАХСТАНАМ…………………………………..............…537

М. Конырбеков, А.Б. Бекмухаметова, К.С. Дауренбекова
АНАЛИЗ РАЗВИТИЯ ИННОВАЦИОННЫХ ФИНАНСОВЫХ
ТЕХНОЛОГИЙ В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВИЗАЦИИ ФИНАНСОВОГО
РЫНКА…………………..…553

Г.Е. Мауленкулова, А.М. Аппазова, А.А. Муталиева
СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ НАЛОГООБЛОЖЕНИЯ ЧАСТНЫХ
ИНВЕСТОРОВ НА ФОНДОВОМ РЫНКЕ РЕСПУБЛИКИ
КАЗАХСТАН...568

А.О. Сыздыкова
СРАВНЕНИЕ МЕТОДОВ, ИСПОЛЬЗУЕМЫХ ПРИ ОЦЕНКЕ СТОИМОСТИ
БРЕНДА ПРЕДПРИЯТИЯ..589

Цзя Хунгэ, Г.Ж. Таяуова, Н. Кетенджи
ВОЗМОЖНОСТИ РАЗВИТИЯ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКИХ СТРУКТУР В
АГРОПРОМЫШЛЕННОЙ ОТРАСЛИ КАЗАХСТАНА...................................602

BULLETIN OF NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES
OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN
ISSN 1991-3494
Volume 3. Number 415 (2025), 269–280

https://doi.org/10.32014/2025.2518-1467.964

UDC 37.01:39

© L.E. Sapartayeva, 2025.
Korkyt Ata Kyzylorda University, Kyzylorda, Kazakhstan.
E-mail: lsapartayeva@bk.ru

PEDAGOGICAL POSSIBILITIES OF USING THE WORKS OF KAZAKH POETS AND ZHYRAU

L. Sapartayeva — doctoral student in «Pedagogy and Methodology of Primary Education», Korkyt Ata Kyzylorda University, Kyzylorda, Kazakhstan,
E-mail: lsapartayeva@bk.ru; ORCID: https://orcid.org/0009-0006-8626-1683.

Abstract. The formation of a professional personality is of particular importance for the evolution of modern society. Therefore, this issue does not lose its relevance in the context of changing educational paradigms. The main objective of this article is to systematize the opinions of domestic and foreign scientists on this issue. By the task set, we will prove the relevance of the work of poets and zhyrau, systematize several effective techniques, and share the experience of using them in the classroom. First of all, let us dwell on the role and activities of poets and zhyrau in Kazakh society. For this problem, we ask 2 main questions and look for the answer in the study. In the course of our research, we do not ignore the concept of folklore. Conclude that Kazakh folklore reflected the features of the social structure of Kazakh society. We divided the sequence of actions to motivate professional creative activity into 2 models: theory→practice→theory and practice→theory→practice. Pedagogical possibilities on the problem under consideration develop students' ability to ask questions, and answers are given to questions covering the spiritual worldview, making the educational process meaningful. To develop evidence, the author, based on a literature review, uses a descriptive method, traditional research methods, a systematic analysis method, inductive research methods, etc. The author of the article concluded that poets and zhyrau still amaze people with their perfection.

Keywords: poets and zhyrau, Kazakh society, Kazakh poetry, Kazakh folklore, theory and practice

©Л. Сапартаева, 2025.
Қорқыт Ата атындағы Қызылорда университеті, Қызылорда, Қазақстан.
E-mail: lsapartayeva@bk.ru

ҚАЗАҚ АҚЫН-ЖЫРАУЛАРЫНЫҢ ШЫҒАРМАЛАРЫН ПАЙДАЛАНУДЫҢ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ МҮМКІНДІКТЕРІ

Л. Сапартаева — «Бастауыш оқыту педагогикасы мен әдістемесі» мамандығының докторанты, Қорқыт Ата атындағы Қызылорда университеті, Қызылорда, Қазақстан,
E-mail: *lsapartayeva@bk.ru*, ORCID: https://orcid.org/0009-0006-8626-1683.

Аннотация. Бүгінгі таңдағы қоғам эволюциясы үшін кәсіби тұлғаны қалыптастырудың маңызы ерекше. Жаһандану жағдайындағы заманауи зерттеулерде қазақ ақын-жырауларының шығармаларын пайдаланудың педагогикалық мүмкіндіктерін ескеруді аса маңызды деп санаймыз. Сондықтан аталмыш мәселе білім беру парадигмаларының өзгеруі жағдайында өзектілігін жоғалтпайды. Бұл мақаланың басты міндетіне мәселеге қатысты отандық және шетелдік ғалымдардың пікірлерін жүйелеу жатады. Қойылған міндетке сәйкес ақын-жыраулар шығармашылығының өзектілігін дәлелдейміз, бірқатар тиімді әдістерді жүйелейміз және оқу аудиториясында пайдалану мүмкіндіктері тәжірибесімен бөлісеміз. Ең алдымен ақын-жыраулардың қазақ қоғамындағы рөлі мен қызметіне тоқталамыз. Осы мәселе аясында 2 негізгі сұрақты қоямыз және зерттеуде жауабын іздейміз. Зерттеу жұмысы барысында фольклор түсінігін назардан шығармаймыз. Қазақ фольклоры қазақ қоғамының әлеуметтік құрылымының ерекшеліктерін көрсетті деген қорытындыға келеміз. Кәсіби және шығармашылық қызметке ынталандырудың әрекеттер тізбегін 2 үлгіге бөлдік: теория→тәжірибе→теория; тәжірибе→теория→тәжірибе. Қарастырылған мәселе бойынша педагогикалық мүмкіндіктер студенттердің сұрақтар қою қабілетін дамытады, рухани дүниетанымды қамтитын сұрақтарға жауаптар беріледі және оқу процесі мазмұнды өткізіледі. Дәлелдерді дамытуда автор әдебиеттерді шолуға сүйеніп, сипаттамалық әдіс, дәстүрлі зерттеу әдістері, жүйелік талдау әдісі, индукциялық зерттеу әдістері секілді т.б. тәсілдерді қолданады. Зерттеу нәтижелері қазақ ақын-жыраулар шығармашылығын қазіргі білім беру жағдайында студенттердің кәсіби және рухани дамуына ықпал ететін маңызды ресурс ретінде қарастыруға негіз береді. Ұсынылған әдістер мен модельдер білім беру үдерісінде оқу мазмұнын байытып, студенттердің сыни ойлау мен шығармашылық қабілеттерін дамытуға мүмкіндік туғызады. Мақала авторы ақын-жыраулар халықты бүгінгі күнге дейін кемелдігімен таң қалдырып отыр деген қорытындыға келді.

Түйін сөздер: ақын-жыраулар, қазақ қоғамы, қазақ поэзиясы, қазақ фольклоры, теория және тәжірибе

CC BY NC

©Л. Сапартаева, 2025.
Кызылординский университет имени Коркыт Ата, Кызылорда, Казахстан.
E-mail: lsapartayeva@bk.ru

ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ВОЗМОЖНОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ПРОИЗВЕДЕНИЙ КАЗАХСКИХ ПОЭТОВ И ЖЫРАУ

Л. Сапартаева — докторант по специальности «Педагогика и методика начального обучения», Кызылординский университет имени Коркыт Ата, Кызылорда, Казахстан,
E-mail: lsapartayeva@bk.ru, ORCID: https://orcid.org/0009-0006-8626-1683.

Аннотация. Формирование профессиональной личности имеет особое значение для эволюции современного общества. В свете глобализации, мы считаем, что очень важно учитывать педагогические возможности использования произведений казахских поэтов и жырау в современных исследованиях. Поэтому данный вопрос не теряет своей актуальности в условиях смены образовательных парадигм. Основной задачей данной статьи является систематизация мнений отечественных и зарубежных ученых по данному вопросу. В соответствии с поставленной задачей докажем актуальность творчества поэтов и жырау, систематизируем ряд эффективных приемов и поделимся опытом возможностей использования в учебной аудитории. В первую очередь остановимся на роли и деятельности поэтов и жырау в казахском обществе. В рамках этой проблемы мы задаем 2 основных вопроса и ищем ответ в исследовании. В ходе исследовательской работы мы не обходим вниманием и понятие фольклора. Мы приходим к выводу, что казахский фольклор отразил особенности социальной структуры казахского общества. Последовательность действий мотивации профессионально-творческой деятельности мы разделили на 2 модели: теория→практика→теория; практика→теория→практика. Педагогические возможности по рассматриваемой проблеме развивают у студентов умение задавать вопросы, даются ответы на вопросы, охватывающие духовное мировоззрение, содержательно проводится учебный процесс. Для разработки доказательств автор на основе обзора литературы использует описательный метод, традиционные методы исследования, метод систематического анализа, индуктивные методы исследования и др. Автор статьи пришел к выводу, что поэты и жырау до сих пор поражают людей своим совершенством.

Ключевые слова: поэты и жырау, казахское общество, казахская поэзия, казахский фольклор, теория и практика

Кіріспе. Жоғары оқу орындарындағы білім беру процесінде қазақ ақын-жырауларының шығармаларына назар аудармай білім беру мүмкін емес. Қазақ ақын-жырауларының шығармаларын оқу және түсіну студенттердің бұл жұмыстардың құнды екенін ұғынуына үлкен үлес қосады. Ұзақ мерзімді перспективада студенттер қазақ поэзиясындағы тақырыптар, идеялар және адам

табиғаты мен адами қатынастардың табиғатын терең түсінеді. Шығармаларды оқу арқылы студенттер адамгершілік құндылықтарды бойларына сіңдіреді.

Италиялық ақын Боккаччо поэзияны пайдалы өнер ретінде түсінеді: «Поэзия бізге асқақ талант пен асқан шыншылдық, талғампаз стиль мен дикция, көктегі адами ой-толғауларды суреттеуді мақсат еткен ақындардың өсиеттері мен тәлімдеріндегі ізгілікке итермелейді» (Armstrong, Daniels & Milner, 2015: 65). Сонымен қатар, мақал-мәтелдер мен поэзияның байланысы өте ертеден келе жатыр. Ақындар қарапайым адамдардың назарын аудару және қызықтыруда танымал мақал-мәтелдерді жиі қолданады. Аңызға айналған ақындарға келетін болсақ, олардың кейбір өлеңдерін қарапайым халық жақсы қабылдап, өздері танымал мақал-мәтелдерге айналдырды. Парсы ақындары Руми, Сағди, Фирдоуси өлеңдерінің кейбір бөліктерін халық мақал-мәтелдер ретінде қолданады (Hadissi, 2010). Мұндай мысалдарды қазақтың ақын-жырауларының шығармашылығы бойынша да айтуымызға болады. Біз шығармалардың логикалық-философиялық көзқарастарын назардан тыс қалдырмай оқу процесінде тиімді пайдалануға мән берген жөн. Бұл тұста шығармаларды пайдаланудың педагогикалық мүмкіндіктерін қарастырған жөн. Осы бағытта әдеби шығарма авторларының тұжырымдамалық алғышарттары мен ілімдерін бұрмалауға жол бермеу қажет.

Ертедегі қазақ қоғамында ақын-жырауларды халық жоғары бағалап, үлкен ықпалға ие болды. Халық ақын-жыраулар шығармаларын есте сақтағандықтан, олар әрқашан қоғам мүшелерінің аузында болды. Өткен жылы түсірілген «Міржақып. Оян қазақ!» телехикаясының «Мен Міржақып емеспін...» атты бірінші бөлімі қазақ қоғамындағы ақындардың рөлін көрсетіп тұр. Демек, ақын-жыраулардың әдеби-философиялық, рухани-мәдени тұжырымдары әрқашан дәл және өткір болғандықтан, пікірлері өзгелерге қарағанда жоғары бағаланды. Кейде ақын-жыраулар ауыл көсемдеріне қарағанда көбірек билікке ие болды. Қазақ зерттеушілері атап өткендей, көптеген ақын-жыраулар тек қана шешен, жауынгер ғана емес, өнер құдіретін иеленген, халық көсемдерімен тең дәрежеде сөйлеп, халықтың көсемдері, қолбасшылары (Магауин, 2003: 72).

Қазақ ақын-жырауларының шығармаларын педагогикада қолдану мәдени өзін-өзі тануды, тілдік дағдыларды дамытуға, ұлт тарихы мен құндылықтарын тереңірек түсінуге кең мүмкіндіктер ашады. Жұмыстарды жоғары білімге енгізудің кейбір педагогикалық мүмкіндіктері мына түсініктермен байланысты:

1. Тіл үйрену: поэзиялық шығармалар студенттерге сөздік қорын кеңейту, грамматикалық құрылымдарды түсіну, оқу және тыңдау дағдыларын жақсартуға көмектесетін тамаша платформа (Toffoli, Sockett & Kusyk, 2023).

2. Мәдени хабардарлық: өз халқының поэзиясын оқу студенттерді елдің мәдени-тарихи ерекшеліктерімен таныстырады, елдің мұрасы мен дәстүрін түсінуге ықпал етеді (Parks, 2020).

3. Әдеби талдау: поэзияны талдау студенттерді тақырып, символизм және бейнелеу тілін талдау дағдыларын дамытуға көмектесетін сыни ойлауды ынталандырады (Hébert, 2022).

4. Шығармашылық өзін-өзі таныту: ақын-жыраулар поэзиясынан шабыттанған студенттер өз ойын, эмоциясын, шығармашылық қабілеттерін көрсетіп, өз өлеңдерін жазады (Lemon, 2022).

5. Тарихи көзқарастар: көптеген қазақ ақын-жырауларының өлеңдері тарихи оқиғалар, әлеуметтік нормалар мен мәдени әдет-ғұрыптарды түсіндіреді. Тарихи өзгерістер мен сабақтастық пікірталастарына әкеледі (Seymour, 2019).

6. Пәнаралық интеграция: қазақ поэзиясын тарих, саясаттану және өнер пәндерімен біріктіру пәнаралық білім алуға ықпал жасайды (Kopačin & Birsa, 2022).

7. Әдеби дәстүрлерді салыстыру: қазақ поэзиясын басқа мәдениеттердің әдеби дәстүрлерімен салыстыру студенттерге мәдени алмасуды жеңілдететіп, ұқсастықтар мен айырмашылықтарды ашады (Zirakzadeh & Stow, 2014: 268-290).

8. Жаһандық көрініс: қазақ поэзиясындағы махаббат, табиғат, адам сезімдері сияқты тақырыптарды талқылау студенттерге жалпы адамзаттық тәжірибеге сүйенетін жаһандық көріністі түсінуге көмектеседі (Adamou & Giebelhausen, 2023: 1-7).

9. Әлеуметтік мәселелерді талқылау: шығармалардың көпшілігі әлеуметтік мәселелерге арналған. Пікірталастар заманауи тақырыптарға сыни көзқарасты ынталандырады (Richard et al., 2021).

Қазақ ақын-жырауларының поэзиясын білім беру саласына тиімді енгізуде оқытушылар топтық пікірталас, жазба тапсырмалары, көркемдік интерпретациялар және мультимедиялық жобалармен байланысты түрлі шараларды жүзеге асыра алады. Тәсіл студенттердің оқу тәжірибесін байытып, олардың қазақ халқының мәдени тамырымен байланысын тереңдетеді.

Осы тұста жоғары мектеп оқытушыларын толғандыратын екі негізгі сұрақ туындайды. *Біріншіден*, өткен заманның ақын-жырауларының шығармашылығы қазіргі қоғамда өмір сүріп жатқан студенттерге қандай мағына иеленеді. Студенттерге ақын-жыраулар шығармашылығы біздің өміріміз туралы түсінік беріп, біз өмір сүріп жатқан әлем туралы айтып жатқанын түсіндіруге бола ма? *Екінші* сұрақ біз оқытуда қолданатын әдістер, студенттердің бұл әдістерді түсінуі және білім алуға көмектесетін оқу әрекеттерін таңдауға қатысты болып отыр.

Сәйкесінше, мақаланың мақсатына жатады: біздің күнделікті өмірімізде ақын-жыраулар шығармашылығының өзектілігін дәлелдеу; түрлі зерттеулерде ұсынылған бірқатар пайдалы әдістерді жүйелеу; аталған сұрақтарды шешуде олардың кейбірін оқу аудиториясында пайдалану тәжірибесімен бөлісу.

Материалдар мен зерттеу әдістері. Зерттеу материалдарының негізін мәселеге қатысты ғылыми еңбектердің қағидалары құрайды. Дәлелдерді дамытуда автор ғылыми қолданыстағы әдебиеттерді шолуға сүйенеді. Ғылыми әдебиеттерге шолу жасауда автор зерттеу мәселесінің ерекшеліктерін анықтайтын сипаттамалық әдісті қолданады. Әдістемелік негіз ретінде деректерді жүйелеу, салыстырмалы талдау, пікірлер мен қорытындыларды

BY NC

топтастыруды қамтитын дәстүрлі зерттеу әдістерін қолдандық. Қазақ ақын-жырауларының шығармаларын пайдаланудың педагогикалық мүмкіндіктерін зерттеуге шолу жасауда объективтілік ұстанымдарын басшылыққа алдық. Сондай-ақ ақын-жыраулар шығармаларындағы түрлі бейнелердің қалыптасуына әсер еткен құбылыстар мен өзара ықпал ету жағдайлары жүйелік талдау әдісімен көрсетілді. Дереккөздерді талдау кезінде ғылыми деректерді жинақтау, жүйелеу, талдау және түсіндіру, болжау, сондай-ақ индукциялық зерттеу әдістері қолданылды.

Нәтижелер және талқылаулар. Қазақтың әлеуметтік-саяси, рухани-мәдени өмірінде дәстүрлі ауыз әдебиетінің уәкілі саналатын ақын-жыраулар, сал-серілердің рөлі жоғары болды. Ізгілік туралы пікірлер, білімді және адал азаматты тәрбиелеу идеялары қазақ жырауларының шығармаларында көрініс табады. Көшпенді өмірдің бірегейлігіне байланысты ақын-жыраулар шығармашылығы көптеген тәрбиелік қызметтерді атқарып, әмбебаптылығымен өзгешеленді. Ақын-жыраулар сипаттамасын былайша елестетуге болады: «шешен, халықтың жаршысы, жауынгері және қорғаушысы» (Нығмет, 2012: 212).

Қазақстандағы фольклор мен фольклоризмды зерттеген Г. Кендірбаева (Kendirbaeva, 1994) қазақтың дәстүрлі халық өнері саласын мынадай ішкі салаларға бөледі: (1) ауызекі дәстүр, яғни қазақтардың дәстүрлі музыкалық-поэтикалық өнері; (2) «жоғарыдан» бағытталған фольклоризм, яғни идеологиялық (саяси) фольклоризм; (3) «төменнен» бағытталған фольклоризм, яғни халық шығармашылығы (эстрада, көркем өнерпаздар, кәсіби шығармашылық, идеялық фольклор және т.б.) ықпалының қала, ауылда көрініс табуы; (4) ғылыми фольклоризм, яғни шынайы фольклорды жақсырақ түсіну және сақтауда мамандардың зерттеу жүргізуі, жаңғыртуы және насихаттауы.

Г.И. Туретаеваның (2005) кандидаттық диссертациясында Абай шығармаларын жоғары мектептің оқу үрдісінде пайдаланудың педагогикалық мүмкіндіктері айқындалып, ақынның поэзиясы мен қара сөздеріндегі дидактикалық ойлар жүйеленеді. Абайдың бай әдеби мұрасының дидактикалық идеялары педагогикалық пәндерді оқыту процесінде енгізу жолдары негізделеді. Нәтижесінде ғалым «Абай Құнанбаевтың әдеби мұрасының дидактикалық идеяларын педагогикалық пәндерге енгізу» арнайы курсы әзірлеген.

З. Сабырова және С. Қоңырбаева (2016) зерттеуінде көрнекті қайраткер М. Жұмабаевтың педагогикалық идеяларының маңызы және оларды оқу-тәрбие процесінде қолдану ерекшеліктері қарастырылады. Негізгі бөлімде ақын шығармашылығын үздіксіз білім беру жүйесінің тәрбие тұжырымдамасында пайдалану мүмкіндіктері көрсетілген. Мағжан мұрасының құрамдас бөліктері мен мазмұндық сипаттамаларын бөлу арқылы ақын шығармашылығындағы тұжырымдардың құрылымдық кестесі беріледі. Осы себептерге байланысты ақындар шығармаларындағы ойларды білім беру жүйесінде пайдалану мүмкіндіктері зор.

Болашақ мұғалімдерді кәсіби шығармашылыққа дайындауда түрлі

ұйымдастырушылық формалар мен әдістерді қолдану оның кәсіби қызметтегі шығармашылық белсенділігін, өзін-өзі жүзеге асыру мүмкіндігін қамтамасыз етіп, шығармашылық қабілеттерін дамытады. Сонымен қатар, ғалымдар түрлі формалар мен әдістерге шамадан тыс ынта-ықылас, олардың біркелкілігі жартылай белсенділік пен белсенділік дистрофиясын тудыратынын атап көрсетеді. С.Н. Юревич (2011) зерттеуі көрсетіп отырғандай, ұйымдастыру формалары мен әдістерін жүйелеу болашақ мұғалімдердің кәсіби шығармашылық іс-әрекетке дайындау процесінде жетекші іс-әрекет түріне негізделуі керек. Сондықтан сабақ жүргізу барысында көптеген әдістерге мән бермей, жетекші әдістерге тоқталу қажет.

Студенттердің ақын-жыраулар шығармаларын оқытуға дайындығын қалыптастырудың негізгі шарттарының бірі білім алушыларды даярлаудың барлық кезеңдерінде кәсіби және шығармашылық ізденіске ынталандыру саналады. Студенттерді кәсіби шығармашылыққа ынталандырудың маңызды бағыты педагогикалық теория мен тәжірибені біріктіреді. Әдістемелік тұрғыдан мәселе теорияның тәжірибемен байланысы үлгісін таңдауды көрсетеді. Біздің зерттеу екі үлгіні қолдану қажеттілігін анықтады: 1) теория→тәжірибе→теория; 2) тәжірибе→теория→тәжірибе.

Бірінші үлгі студенттерді кәсіби және шығармашылық қызметке ынталандырудың ерекшелігі педагогикалық мәселелерді ұсынумен байланысты. Осыған сүйене отырып, әрекеттер тізбегі келесідей (1-кесте):

1 - кесте. Кәсіби және шығармашылық қызметке ынталандырудың әрекеттер тізбегі.

Мәселе бойынша жүйеленетін әрекет	Сабақ түрлері
Теория – педагогикалық мәселені теориялық тұрғыдан қарастыру	дәрістер, семинарлар, конференциялар, оқытушымен кеңестер, педагогикалық әдебиеттермен, ақын-жыраулар шығармаларымен өзіндік жұмыс және т.б.
Тәжірибе - педагогикалық мәселені шешу моделін әзірлеу, нақты педагогикалық тәжірибені сынақтан өткізу және түзету	тәжірибелік сабақтар, оқытушымен кеңестер, өзіндік жұмыс, тек оқытушылардың ғана емес, студенттердің ашық сабақтары және т.б.
Теория - алынған нәтижелерді теориялық тұрғыдан түсіну, интерпретациялау және ғылыми рәсімдеу	өзіндік жұмыс, ғылыми-тәжірибелік семинарлар мен конференциялар, шығармашылық есептер, сараптамалық кеңес, жұмыстар көрмесі және т.б.

Екінші үлгінің ерекшелігі – педагогикалық мәселе студенттерге ұсынылмай, өз бетінше анықталып, тұжырымдалады. Сондықтан студенттерді кәсіби шығармашылық іс-әрекетке ынталандырудың алғашқы қадамы «тәжірибе» болды. Бұл кезеңде студенттердің іс-әрекеті ақын-жыраулар шығармаларындағы ақиқатты байқауға, талдауға және бағалауға бағытталады. Осы кезеңдегі студенттерді іс-әрекетке ынталандырудың негізгі формалары мыналар: ақын-жыраулар шығармаларын талдау және бағалаудың өзіндік жұмыс және туындаған мәселелерді анықтау, мәселені талдау және бағалау бойынша тәжірибелік жаттығулар. Келесі кезеңде (теория) ақын-жыраулар

CC BY NC

шығармаларының педагогикалық мәселесін (орталық міндет) топтық тұжырымдаумен байланысты. Кезекті үшінші (тәжірибелік) кезеңде жүзеге асады: орталық мәселені шешуде іс-әрекеттің «бағдарлау» негізін студенттердің ұжымдық ізденісімен дамыту; іс-әрекеттің «бағдарлау» негізінің жалпы үлгісі іс-әрекет моделін құру арқылы студенттердің өзіндік жұмысы; орындалған тапсырманы талдау және өз тұжырымдарын түзету.

Әр халықтың өзіне тән ерекшеліктері, ұлттық мінез-құлқы, адамгершілік нормалары, әдет-ғұрыптары, салт-дәстүрлері мен тұрмыс-салты болады. Сонымен қатар, әр халықтың жүздеген жылдар бойы дамып келе жатқан және адамдардың өмір салты мен оқу-тәрбие процесіне әсер ететін өзіндік мәдениеті бар. Ұрпағына озық дәстүр мен алдыңғы қатарлы инабаттылыққа баулу, жастар бойына жағымды қасиеттерді сіңіру – жоспарлылық пен көрегендіктің белгісі. Кезекті зерттеуде авторлар ұжымы белгілі қазақ ақындарының сақталған және бүгінгі күнге дейін жеткен әдеби мұрасын талдайды. Еңбекте ғалымдар қоғамдық ғылымның барлық салаларында, соның ішінде педагогика саласындағы озық идеяларды дамытады (Tulebayeva et al., 2019). Авторлар өскелең ұрпақтың Отанға сүйіспеншілігін тәрбиелеуге елеулі үлес қосқан, оларға ең жақсы адами қасиеттерді сіңіруді мақсат еткен Арал өңірі мен Сырдарияның ақын-жырауларының шығармашылығына ерекше назар аударады. Поэтикалық шығармалардың қуатты педагогикалық рөлі жан-жақты талданған.

Қазақ фольклоры қазақ қоғамының әлеуметтік құрылымының ерекшеліктерін, билеушілердің рөлі мен қызметін көрсетеді. Сондай-ақ ақын-жыраулар шығармашылығынан табиғи өмірлік дағдылар, әлеуметтік орта, билік құрылымы және халық пен биліктің диалогын кездестіреміз. Қазақ халқының танымал эпостарының мазмұнын талдаған М.С. Ноғайбаева және А. Тоқсанбаев (Nogaybayeva &Toxanbayev, 2020) қазақтардың күнделікті өмір салтын, әлеуметтік құрылымын, биліктің халықпен қарым-қатынасының сипатын, билік құрылымының жекелеген келбетін дәйектейді. Қазақ қоғамының дәстүрінде ханның қасында билеушінің балалық шағы мен басынан кешкендерін айғақтайтын жыраулар, көрнекті ойшылдар, данышпандар болған. Жырау хан ордасында мемлекет басқару ісіне тікелей араласып, хандар мен батырларға, барша халыққа ақыл-кеңес беріп, хан кеңесіне қатысты. Қай заманда да әр ханның тұсында әр жыраудың өзіндік тарихи орны, саяси-әлеуметтік мәні болды. Жыраулар сарбаздарды ел қорғауға, халықты азат етуге шақырып, отансүйгіштікке үгіттеп, хандар мен олардың кеңесшілеріне ақыл-кеңес беріп, кемшіліктерін ашық айтады. Кез келген ханның, сұлтанның жанында жыраулар болған. Олардың арасында билеушілердің саясатына қарсылар да, жақтаушылар да болды. Бірақ жыраулардың барлығы халық мүддесін қорғады және шығармаларында қарапайым халықтың мәселелері мен қажеттіліктерін жырлады. Өкінішке орай, барлық шығармалар ауызша айтылып, келесі ұрпаққа тек ауыздан-ауызға жетті. Тиісінше, уақыт өте келе шығармалардың көпшілігі ұмытылып, аз ғана бөлігі бүгінгі күнге дейін сақталды.

Шынында да, шығармалар тарихи және мәдени тұрғыда қазіргі заманмен салыстырғанда ерекшеленеді және ол студенттерде көп сұрақтар тудырады. Студенттер туындыларға XXI ғасыр оқырмандары ретінде қарайтыны анық және оқытушылар бұл фактіні интегративті тәсілді қолдана отырып оқытуы керек. Сонымен қатар, шығармалар табиғаты әдеттен тыс қызығушылықты оятады және біздің қазіргі көзқарастарымызды қайта қарау және бағалауда ынталандырады. Осылайша ақын-жыраулар шығармашылығындағы сөздер студенттерге тікелей әсер етіп, кейіпкерлер олардың жүрегіне жол тартады. Шығармашылықты талқылағанда студенттердің назарын сюжеттер мен олардың ерекшеліктерінің күрделілігі емес, ақын-жыраулар тұжырымдарының мазмұны қызықтырады.

Оқытудың дәстүрлі және онлайн тәсілдерінің ауызекі сөйлеу мәдениетін, студенттердің қарым-қатынасын және ұлттық құндылықтарды сақтау мен жеткізуге ықпалы зерттелген еңбекте Маңғыстау облысында өмір сүрген атақты жыраулар шығармашылығының әдеби негіздері қарастырылған (Nurdauletova et al., 2023). Зерттеу «Жыраулар және олардың қазақ тілді әдебиеттегі орны» тақырыбында жүргізіліп, 6 аптаға созылды. Зерттеу нәтижелері көрсеткендей, онлайн-қолдауда аралас оқыту дәстүрлі оқытуға қарағанда курстың сәтті өтуіне және мәселе бойынша өткенді есте сақтауға оң әсерін тигізеді. Зерттеудің тағы бір қорытындысында студенттердің ұлттық құндылықтарға қатысты көзқарастары мен ой-пікірлерінде айтарлықтай айырмашылық байқалмаған. Онлайн режимінде қолдау көрсетілетін аралас оқытылған эксперименттік топтың студенттері және дәстүрлі оқытылған бақылау тобының студенттері сынақтан кейінгі курсқа көзқарасы мен ұлттық құндылықтарды қабылдауда өте жоғары бағаларға қол жеткізді. Онлайн, аралас және дәстүрлі сабақтар студенттердің ұлттық құндылықтарды қабылдауы мен көзқарасына оң әсер еткен.

Студенттерге дәріс оқыған уақытта ақын-жыраулар шығармашылығының біз өмір сүріп жатқан әлеммен өзектілігі, метафоралық мағынасы, олар бейнелейтін адам тәжірибесінің әмбебаптылығын түсіндіру өзекті міндет. Дәрісте осы міндет жүзеге аспайтын болса, студенттерде көптеген сұрақтар туындап, тақырыпқа қызығушылығы төмендейді. Студенттерде «Неліктен өткен заманның шығармашылығына уақыт бөлуіміз керек?» деген сауалдың туындауы ғажап емес. Шындығында, шығармалар сюжетін қайта әңгімелеу оқытудың ең тиімсіз әдісі. Студенттің жиреніштi көзқарасын болдырмау үшін ақын-жыраулар шығармашылығындағы данышпандықты сөз еткен маңызды. Студенттік өмірдің шығармалар мазмұнындағы оқиғалар, тұжырымдар және кейіпкерлер өмірімен ортақтығы айқындалуы тиіс. Студенттерге шығармалар мазмұнының мағыналылығын дәйектеп беруіміз қажет. Бұл тұста белгілі бір шығарманың қайнар көздері, жазылған уақыты мен жазылған жері, өз заманындағы саяси-әлеуметтік жағдаймен байланысын білгенін дұрыс көреміз.

Қазақ ақын-жырауларының шығармаларын білім беру процесінде пайдалану оқытуға тән кейбір жалпы үрдістерді анықтайды. Біріншіден,

cc BY NC

әдеби-эстетикалық үрдіс мәтінді мұқият түсіндіруге емес, сүйсініп оқуға баса назар аударуы қажет. Ақын-жыраулар шығармашылығын оқырманға жаңаша жеткізуде үзінділерді түсіндірмесіз оқу ұсынылады. Өйткені тұрақты жолма-жол түсіндірулер ақын-жыраулар поэзиясын бұзады. Екіншіден, ақын-жыраулар шығармашылығын оқиғалар мазмұнымен таныстыру студенттердің рухани дүниетанымын мәтіндер әлемімен тоғыстырады. Студенттер және ақын-жыраулар шығармашылығы арасындағы диалог педагогикалық тәсілді дамытады. Үшіншіден, студенттерге кейіпкерлермен сұхбат секілді коммуникативтік байланыс әрекеттерін ұсыну шынайы көзқарастарын білуге болатын секілді. Қазақ ақын-жыраулары шығармашылығының бір нақты үзіндісін талдауда жетекші әрекеттерді қамтамасыз ететін тұлғаға бағытталған идеяларды анықтаймыз.

Қорытынды. Қазақ ақын-жырауларының шығармаларын пайдаланудың педагогикалық мүмкіндіктерін зерттеуге байланысты қиындықтарды жеңуге бағытталған жұмыс бірқатар оң нәтижелерге жеткізді: 1) студенттерге қазақ ақын-жыраулары шығармалары туралы түсінік беріп қана қоймай, талқылау сұрақтарын қоюға қабілетін дамыту; 2) студенттердің рухани дүниетанымын қамтитын сұрақтар қою және олардың жауаптарын алу; 3) ақын-жыраулар шығармаларының ғажайып әлемін меңгеруде оқу процесін мазмұнды өткізу.

Жалпы шығармашылықты тікелей оқыту мүмкін емес, шығармашылық жұмыстарды қызықтыруға ынталандыратын жағдайлар жасау қажет. Шығармаларды пайдаланудың педагогикалық мүмкіндіктері оқыту тәсілдерімен анықталады: шығармашылық жолмен қайта құрылған білім; студенттің өзі қайта ашқан білім. Оқытудың міндеті - студентті оның алдында мақсаты бар белгілі бір әрекетке тартатын оқу материалын табу. Нәтижесінде студенттерді шынайы қызықтыратын және механикалық түрде орындауға болмайтын типтік әрекеттерді табамыз. Студент шынымен өзі үшін маңызды іс-әрекеттің нәтижелерін алуда зерттелетін ақиқаттың рөлін түсінген кезде ғана үйренеді.

Осылайша әр дәуірдің ақиқаты ақын-жыраулар шығармашылығында көрініс тапты. Ақын-жыраулар поэзиясы әлемдік гуманистік-рухани мәдениеттің інжу-маржаны. Олардың шығармалары халықты бірлікке, достыққа шақырды. Сондықтан халқына, Отанына сүйіспеншілікке толы шығармалар жас ұрпақты тәрбиелеудегі ықпалы өте зор. Ақын-жыраулар шығармашылығы көшпелі халықтың сөз өнерінің шыңы болып, бүгінгі күнге дейін кемелдігімен таң қалдырып отыр. Бұл қазақ поэзиясының жоғары дәрежеде дамығанын ғана емес, халқымыздың рухани дүниесінің байлығын айғақтайды. Ақын-жыраулар қажымас қайрат пен қайсарлық таныта отырып, қазақ халқының әдеби мұрасына өлшеусіз үлес қосты.

Әдебиеттер

Магауин М. (2003) Кобыз и копье. Повествование о казахских акынах и жырау XV-XVIII веков. — Алматы: Мектеп, —173 с.

Нығмет Ж.Н. (2012) Қазақ халық поэзиясы. Қазақ тілі хрестоматиясы. — Алматы: Білім, — 392 б.

CC BY NC

Сабырова З., Конырбаева С. (2016) Значение и содержание воспитательных идей в произведениях М. Жумабаева. Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences, — 2(4), — С. 44-53.

Туретаева Г.И. (2005) Абай Құнанбаев шығармаларындағы дидактикалық ойлар: Пед. ғ. к. ... дис. автореф. — 13.00.01: Жалпы педагогика және білім тарихы, этнопедагогика / Гулайым Изтлеуовна Туретаева. — Алматы: ҚазМҚПИ, —30 б.

Юревич С.Н. (2011) Методы и формы подготовки учителя к творчеству в процессе повышения квалификации. Научное обеспечение системы повышения квалификации кадров, — 1(6), — С. 64-68.

Adamou N., Giebelhausen M. (2023) Reconstructing exhibitions in art institutions. London: Routledge, — 226 p. https://doi.org/10.4324/9780429279775

Armstrong G., Daniels R., Milner S.J. (2015) The Cambridge companion to Boccaccio. Cambridge: Cambridge University Press, — 261 p.

Hadissi K. (2010) A socio-historical approach to poetic origins of Persian proverbs. Iranian Studies, — 43(5), — P. 599-605. https://doi.org/10.1080/00210862.2010.518025

Hébert L. (2022) Introduction to literary analysis: A complete methodology. London: Routledge, 254 p. https://doi.org/10.4324/9781003179795

Kendirbaeva G. (1994) Folklore and folklorism in Kazakhstan. Asian Folklore Studies, — 53. — P. 97-123. https://doi.org/10.2307/1178561

Kopačin B., Birsa E. (2022) Cross-curricular integration of music and fine arts. Didactica Slovenica - Pedagoska Obzorja, — 37(1), — P. 109-124.

Lemon N. (2022) Creative expression and wellbeing in higher education: Making and movement as mindful moments of self-care. London: Routledge, 252 p. https://doi.org/10.4324/9781003207863

Nogaybayeva M.S., Toxanbayev A. (2020) Kazak jirlarinda yönetim fikri ve yönetici tipi. Milli Folklor, — 2020(127). — P. 156-171.

Nurdauletova B., Aimukhambet Z., Saparbaikyzy S., Kamarova N., Tolegenuly B. (2023) The effect of traditional and online learning approaches on the survival and transmission of the oral culture, students' attitude and national values. International Journal of Education in Mathematics, Science and Technology, — 11(1). — P. 133-155. *https://doi.org/10.46328/ijemst*. 2922

Parks E. (2020) Developing critical cultural awareness in modern languages: A comparative study of higher education in North America and the United Kingdom. New York: Routledge, — 268 p. https://doi.org/10.4324/9780429341236

Richard C., Karić M.S., McConnell M., Poole J., Rupp G., Fink A., Meghdadi A., Berka C. (2021) Elevated inter-brain coherence between subjects with concordant stances during discussion of social issues. Frontiers in Human Neuroscience, — 15, — 611886. https://doi.org/10.3389/fnhum.2021.611886

Seymour D.J. (2019) Making ways: Historical insights into accommodation and resiliency. KIVA, — 85(2). — P. 115-116. https://doi.org/10.1080/00231940.2019.1591059

Toffoli D., Sockett G., Kusyk, M. (2023) Language learning and leisure: Informal language learning in the digital age. De Gruyter Mouton, — 426 p. https://doi.org/10.1515/9783110752441

Tulebayeva A.T., Aitimov M.K., Oralova G.S., Kamisheva G.A., Serdali B.K. (2019) Philosophical worldview and pedagogical perspectives of the poets-zhyrau of the Aral Sea and Syr Darya areas. Journal of Research in Applied Linguistics, — 10(Special Issue), — P. 253-271. https://doi.org/10.22055/RALS.2019.14687

Zirakzadeh C.E., Stow S. (2014) A political companion to John Steinbeck. Lexington: University Press of Kentucky, — 384 p. https://www.jstor.org/stable/j.ctt2tv6qw

References

Adamou N., Giebelhausen M. (2023) Reconstructing exhibitions in art institutions. London: Routledge, — 226 p. https://doi.org/10.4324/9780429279775 (in English)

Armstrong G., Daniels R., Milner S.J. (2015) The Cambridge companion to Boccaccio. Cambridge: Cambridge University Press, — 261 p. (in English)

Hadissi K. (2010) A socio-historical approach to poetic origins of Persian proverbs. Iranian Studies, — 43(5). — P. 599-605. https://doi.org/10.1080/00210862.2010.518025 (in English)

Hébert L. (2022) Introduction to literary analysis: A complete methodology. London: Routledge, — 254 p. https://doi.org/10.4324/9781003179795 (in English)

Kendirbaeva G. (1994) Folklore and folklorism in Kazakhstan. Asian Folklore Studies, — 53. — P. 97-123. https://doi.org/10.2307/1178561 (in English)

Kopačin B., Birsa E. (2022) Cross-curricular integration of music and fine arts. Didactica Slovenica - Pedagoska Obzorja, — 37(1). — P. 109-124. (in English)

Lemon N. (2022) Creative expression and wellbeing in higher education: Making and movement as mindful moments of self-care. London: Routledge, 252 p. https://doi.org/10.4324/9781003207863 (in English)

Magauin M. (2003) Kobyz i kop'e. Povestvovanie o kazahskih akynah i zhyrau XV-XVIII vekov [Kobyz and spear. The story of the Kazakh akyns and zhyrau of the 15th-18th centuries]. Almaty: Mektep, — 173 p. (in Kazakh)

Nigmet J.N. (2012) Qazaq halyq pojezijasy. Qazaq tili hrestomatijasy [Kazakh folk poetry. Anthology of the Kazakh language]. Almaty: Bilim, — 392 p.(in Kazakh)

Nogaybayeva M.S., Toxanbayev A. (2020) Kazak jirlarinda yönetim fikri ve yönetici tipi. Milli Folklor, — 2020(127), — 156-171. (in Turkish)

Nurdauletova B., Aimukhambet Z., Saparbaikyzy S., Kamarova N., Tolegenuly B. (2023) The effect of traditional and online learning approaches on the survival and transmission of the oral culture, students' attitude and national values. International Journal of Education in Mathematics, Science and Technology, — 11(1). — P. 133-155. https://doi.org/10.46328/ijemst.2922 (in English)

Parks E. (2020) Developing critical cultural awareness in modern languages: A comparative study of higher education in North America and the United Kingdom. New York: Routledge, — 268 p. https://doi.org/10.4324/9780429341236 (in English)

Richard C., Karić M.S., McConnell M., Poole J., Rupp G., Fink A., Meghdadi A., Berka C. (2021) Elevated inter-brain coherence between subjects with concordant stances during discussion of social issues. Frontiers in Human Neuroscience, — 15, — 611886. https://doi.org/10.3389/fnhum.2021.611886 (in English)

Sabyrova Z., Konyrbayeva S. (2016) Znachenie i soderzhanie vospitatel'nyh idej v proizvedenijah M. Zhumabaeva [The meaning and content of M. Zhumabayev's opinions about education]. Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences, — 2(4). — P. 44-53. (in Russian)

Seymour D.J. (2019) Making ways: Historical insights into accommodation and resiliency. KIVA, — 85(2). — P. 115-116. https://doi.org/10.1080/00231940.2019.1591059 (in English)

Toffoli D., Sockett G., Kusyk, M. (2023) Language learning and leisure: Informal language learning in the digital age. De Gruyter Mouton, — 426 p. https://doi.org/10.1515/9783110752441 (in English)

Tulebayeva A.T., Aitimov M.K., Oralova G.S., Kamisheva G.A., Serdali B.K. (2019) Philosophical worldview and pedagogical perspectives of the poets-zhyrau of the Aral Sea and Syr Darya areas. Journal of Research in Applied Linguistics, — 10(Special Issue). — P. 253-271. https://doi.org/10.22055/RALS.2019.14687 (in English)

Turetaeva G.I. (2005) Abaj Qunanbaev shygarmalaryndagy didiktikalyq ojlar [Didactic thoughts in the works of Abai Kunanbayev]: Ped. g. k. ... dis. avtoref. - 13.00.01: Zhalpy pedagogika zhane bilim tarihy, jetnopedagogika [Ped. s. c. ... dis. autoref. - 13.00.01: General pedagogy and history of education, ethnopedagogy]. Almaty: QazMQPI, — 30 p. (in Kazakh)

Yurevich S.N. (2011) Metody i formy podgotovki uchitelja k tvorchestvu v processe povyshenija kvalifikacii [Methods and forms of teacher training for creativity in the process of advanced training]. Nauchnoe obespechenie sistemy povyshenija kvalifikacii kadrov, — 1(6). — P. 64-68. (in Russian)

Zirakzadeh C.E., Stow S. (2014) A political companion to John Steinbeck. Lexington: University Press of Kentucky, — 384 p. https://www.jstor.org/stable/j.ctt2tv6qw (in English)

BY NC

Publication Ethics and Publication Malpractice in the journals of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan

For information on Ethics in publishing and Ethical guidelines for journal publication see http://www.elsevier.com/publishingethics and http://www.elsevier.com/journal-authors/ethics.

Submission of an article to the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan implies that the work described has not been published previously (except in the form of an abstract or as part of a published lecture or academic thesis or as an electronic preprint, see http://www.elsevier.com/postingpolicy), that it is not under consideration for publication elsewhere, that its publication is approved by all authors and tacitly or explicitly by the responsible authorities where the work was carried out, and that, if accepted, it will not be published elsewhere in the same form, in English or in any other language, including electronically without the written consent of the copyright-holder. In particular, translations into English of papers already published in another language are not accepted.

No other forms of scientific misconduct are allowed, such as plagiarism, falsification, fraudulent data, incorrect interpretation of other works, incorrect citations, etc. The National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan follows the Code of Conduct of the Committee on Publication Ethics (COPE), and follows the COPE Flowcharts for Resolving Cases of Suspected Misconduct (http://publicationethics.org/files/u2/New_Code.pdf). To verify originality, your article may be checked by the originality detection service Cross Check http://www.elsevier.com/editors/plagdetect.

The authors are obliged to participate in peer review process and be ready to provide corrections, clarifications, retractions and apologies when needed. All authors of a paper should have significantly contributed to the research.

The reviewers should provide objective judgments and should point out relevant published works which are not yet cited. Reviewed articles should be treated confidentially. The reviewers will be chosen in such a way that there is no conflict of interests with respect to the research, the authors and/or the research funders.

The editors have complete responsibility and authority to reject or accept a paper, and they will onh accept a paper when reasonably certain. They will preserve anonymity of reviewers and promote publication of corrections, clarifications, retractions and apologies when needed. The acceptance of a paper automatically implies the copyright transfer to the National Academy of sciences of the Republic of Kazakhstan.

The Editorial Board of the National Academy of sciences of the Republic of Kazakhstan will monitor and safeguard publishing ethics.

Правила оформления статьи для публикации в журнале смотреть на сайте:

www: nauka-nanrk.kz

ISSN 2518–1467 (Online),

ISSN 1991–3494 (Print)

http://www.bulletin–science.kz/index.php/en

Директор отдела издания научных журналов НАН РК *А. Ботанқызы*

Редакторы: *Д.С. Аленов, Ж.Ш.Әден*

Верстка на компьютере *Г.Д.Жадыранова*

Подписано в печать 20.06.2025.

Формат 60х881/8. Бумага офсетная. Печать - ризограф.

46,0 п.л. Тираж 300. Заказ 3.

РОО «Национальная академия наук РК»

050010, Алматы, ул. Шевченко, 28, т. 272-13-19